

Πώς χαρακτηρίζουμε το ύφος σε ορισμένα σημεία του κειμένου

Πώς αναγνωρίζουμε το ύφος:

Το ύφος ενός κειμένου προκύπτει από τις συγκεκριμένες επιλογές του συγγραφέα ανάλογα με το κειμενικό είδος, τον δέκτη και την πρόθεσή του.

Δείκτες ύφους είναι οι κειμενικοί δείκτες (λεξιλόγιο, γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα και σχήματα λόγου), με τους οποίους ο συγγραφέας διατυπώνει γλωσσικά τις ιδέες, απόψεις, επιχειρήματα, προτείνει λύσεις, διαφωνεί με κάποια άποψη, αποδοκιμάζει ορισμένες συμπεριφορές κ.λπ.

Συγκεκριμένα:

1. Η χρήση της γλώσσας

- αναφορική
- ή ποιητική λειτουργία

2. Το λεξιλόγιο

- η επιλογή του λεξιλογίου π.χ. λαϊκές ή λαϊκότροπες λέξεις, καθημερινό, ειδικό λεξιλόγιο – ορολογία, λόγιες λέξεις, σπάνιες ή και εξεζητημένες λέξεις...
- τα ρηματικά πρόσωπα (α', β', γ' ενικό ή πληθυντικό πρόσωπο)
- οι εγκλίσεις και άλλες ενδείξεις της τροπικότητας (επιστημικής και δεοντικής) που δηλώνουν τη διάθεση γράφοντος (βεβαιότητα, επιθυμία, πιθανότητα, δυνατότητα κ.λπ.)
- η προτίμηση του πομπού σε αξιοποίηση ρηματικών φράσεων ή στην ονοματοποίηση
- η προτίμηση στην ενεργητική ή παθητική σύνταξη
- η χρήση ευθέος ή πλάγιου λόγου

3. Εκφραστικά μέσα

- η εικονοπλασία (εικονοπλαστικός μεταφορικός λόγος)
- η χρήση άλλων, ρητορικών κυρίως τεχνικών - εκφραστικών μέσων (π.χ. αντιθέσεων και συγκρίσεων, επαναλήψεων, ειρωνείας, άρσης και θέσης κ.λπ.)

4. Σύνταξη

- μακροπερίοδος ή μικροπερίοδος λόγος
- σύνδεση και είδος προτάσεων (υπόταξη απλή ή διαδοχική, χρήση αναφορικών προτάσεων, παράταξη, ασύνδετο, πολυσύνδετο)
- ερωτηματικές προτάσεις (ρητορικά ερωτήματα, ερωτήσεις με απαντήσεις και ερωτήσεις χωρίς απάντηση)

5. Σχολιαστική στίξη (εισαγωγικά, αποσιωπητικά, ερωτηματικό, θαυμαστικό)

Επισημάνσεις

➔ Από αυτές τις επιλογές αναγνωρίζουμε επίσης, τον σκοπό και τη διάθεση του συγγραφέα π.χ. να ειρωνευτεί, να συμβουλέψει, να αποδοκιμάσει, να κάνει χιούμορ κ.λπ.

→ Σε ένα κείμενο το ύφος δεν είναι ενιαίο: το πιθανότερο είναι να αξιοποιείται ποικιλομορφία π.χ. σε ορισμένα σημεία το ύφος να είναι απλό, οικείο, ειρωνικό, προτρεπτικό κ.λπ.

Ενδεικτικές ερωτήσεις για τις γλωσσικές επιλογές και το ύφος του συγγραφέα

1. Πώς κρίνετε **το ύφος** του συγκεκριμένου κειμένου (**απλό / καθημερινό / σύνθετο / επιστημονικό / γλαφυρό**). Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορές μέσα από το κείμενο. Πόσο αποτελεσματικό θεωρείτε το συγκεκριμένο ύφος, αν λάβετε υπόψη σας το ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται ο συγγραφέας και τον σκοπό που θέλει να υπηρετήσει; Παρατηρήστε το λεξιλόγιο, τη χρήση του λόγου (αναφορική – ποιητική), τη σύνταξη (ενεργητική – παθητική), τη σύνδεση των προτάσεων (παράταξη – υπόταξη), τις εγκλίσεις (οριστική – δυνητικές).
2. **Το ύφος του κειμένου είναι έντονα ειρωνικό.** Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σας, ο συγγραφέας έκανε αυτή την επιλογή; Πόσο αποτελεσματική την κρίνετε, λαμβάνοντας υπόψη το ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται;
3. Ποια στάση φαίνεται να έχει ο συντάκτης του κειμένου απέναντι στην παράδοση; **Εντόπισε δύο χωρία στα οποία το ύφος του λόγου είναι ειρωνικό** και διερεύνησε αν αυτή του η επιλογή συνδέεται με τη θέση που εκφράζει στο σύνολο του κειμένου.
4. **Το ύφος του κειμένου είναι απλό, οικείο, παραστατικό. Με ποιες γλωσσικές επιλογές** ο/ η συγγραφέας πέτυχε τον στόχο του/της ; Πώς εξηγείτε την επιλογή του/της, λαμβάνοντας υπόψη τον σκοπό του/της και το ακροατήριο στο οποίο απευθύνεται;

Επισημάνσεις

Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινίσουμε ότι **δεν υπάρχουν έτοιμες απαντήσεις**. Χρειάζεται προσοχή-ιδιαίτερα με τα ρηματικά πρόσωπα! Δεν μπορούμε σε κάθε περίπτωση να γράφουμε ότι προσδίδουν στο ύφος ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα και οικειότητα ή εξομολογητικό τόνο... αν δεν ελέγξουμε τη σημασία του ρήματος π.χ.

1. *το ρήμα πιστεύω, νομίζω* κ.λπ. προσδίδει ζωντάνια ή παραστατικότητα ή και εξομολογητικό τόνο;
 2. είναι δυνατόν *το πρώτο ρηματικό πρόσωπο* σε δοκίμιο που δηλώνει τον αντιδιδασκτικό χαρακτήρα του να δηλώνει εξομολογητικό τόνο ή να προσδίδει ποικιλία στο ύφος;
 3. παραστατικότητα προσδίδουν *οι περιγραφές και οι αφηγήσεις, ο εικονοπλαστικός και μεταφορικός λόγος-όχι το α' ρηματικό πρόσωπο*
 4. το ίδιο ισχύει και για τον *ευθύ λόγο ή τα διαλογικά σημεία* ενός κειμένου: πρώτα κατανοούμε τη σημασία του αποσπάσματος και μετά καταλήγουμε στην απάντησή μας.
-

Επομένως,

A. ανάλογα με το νόημα και την πρόθεση του κειμενογράφου,

B. ανάλογα με το περιεχόμενο της ερώτησης

Χαρακτηρίζουμε το ύφος σε
ορισμένα σημεία του κειμένου

και αιτιολογούμε την απάντησή μας
με συγκεκριμένους κειμενικούς
δείκτες και αποσπάσματα από το
κείμενο

A. Ανάλογα με τα μορφοσυντακτικά

φαινόμενα

Επίσημο, λόγιο, σοβαρό, αυστηρό,

Τυπικό, ουδέτερο, αντικειμενικό,

Απρόσωπο, σύνθετο, πυκνό, δυσνόητο.

Επειδή αξιοποιείται

- αναφορική λειτουργία της γλώσσας
- λόγιο, αφηρημένο λεξιλόγιο,
- λόγια γραμματική, διαδοχική υπόταξη,
- μακροπερίοδος λόγος
- απουσία δεικτών συνοχής
- γ' ρημ. πρόσωπο

Και επιστημονικό

- όταν χρησιμοποιείται και
- εξειδικευμένο-ειδικό λεξιλόγιο -τεχνικοί όροι

Υποκειμενικό

- α' πρόσωπο
- ρήματα που δηλώνουν έκφραση προσωπικής γνώμης, όπως: νομίζω, πιστεύω, θεωρώ, αποτελεί προσωπική εκτίμηση κ. λ π.

Οικείο, φιλικό, απλό, λιτό, εύληπτο

- καθημερινό λεξιλόγιο, λέξεις του προφορικού λόγου,
- παρατακτική σύνταξη ή απλή υπόταξη
- λείπουν τα πολλά επίθετα τα σχήματα λόγου, κυριαρχούν τα ρήματα και ουσιαστικά

Ζωντανό/παραστατικό

- μεταφορικός και εικονοπλαστικός λόγος, στοιχεία ποιητικής λειτουργία της γλώσσας, επίθετα, εικόνες, περιγραφές, διαλογικά στοιχεία

B.

Επειδή αξιοποιούνται

B. Ανάλογα με τη διάθεση και
το σκοπό του συγγραφέα.

- ρήματα που δηλώνουν βιώματα, συναισθήματα
- α' ρημ. πρόσωπο
- λέξεις συγκινησιακά φορτισμένες

Εξομολογητικός τόνος

Βιωματικός χαρακτήρας

Διδακτικό/ προτρεπτικό

β' πρόσωπο

-προτρεπτική υποτακτική ή προστακτική

Ειρωνικό/καυστικό/σαρκαστικό

-χρήση λέξεων σε εισαγωγικά,
υπονοούμενα,

-οξύμωρο, ειρωνεία,

-χρήση σημείων στίξης με σχολιαστικό
τρόπο

Χιουμοριστικό

στοιχεία που προκαλούν γέλιο

Γ. Ανάλογα με το περιεχόμενο

Στοχαστικό, σοβαρό ύφος

απόψεις, γνώμες, προβληματισμοί,

Δ. Ανάλογα με τις προθέσεις

του συγγραφέα

καταγγελτικό, επικριτικό, ειρωνικό,
σαρκαστικό ή αυτοσαρκαστικό, καυστικό,
πικρόχολο, δηκτικό, επαινετικό κ.λπ.